

Kerkuil in Hezingen met een veldmuis op weg naar broedsel met zeven jongen

9 BROEDSEIZOEN KERKUIL 2019

Jaarlijks worden er rond de honderdvijftig nestkasten gecontroleerd door enkele vrijwilligers en ringers in ons controlegebied. Het aantal kasten met een broedsel vanaf de eeuwwisseling varieert sterk door wisselende omstandigheden. Uitschieter was het slechte broedseizoen 2011 met slechts 21 gestarte broedsels en als topper 2016 met 71 kasten met een broedsel. Door een goede muizenstand kende het afgelopen broedseizoen 2019 een heel goed verloop met 60 bezette nestkasten en tevens grote broedsels.

Het weer in 2019

De zachte winter was de eerste aanzet voor het goede broedseizoen van 2019. De winter over het geheel was zacht met een gemiddelde temperatuur in De Bilt van 5,2 °C tegen 3,4 °C normaal, goed voor een negende plek in de top 10 zachtste winters sinds 1901. Vooral in de tweede helft van februari werd het met temperaturen van bijna 20 °C lenteachtig warm. Door de zachte weersomstandigheden heeft er zich in de winter een grote muizenpopulatie kunnen handhaven waardoor de kerkuilen in goede conditie de winter zijn doorgekomen.

De lente verliep warm en kwam uit in de top 15 van warmste lentes ooit. Vooral dankzij april was de lente zeer zonnig. Maart werd zacht en erg nat, ze behoort tot de top 6 natste. April was warmer dan normaal, mei daarentegen was koeler. Op 7 en 8 april werden de eerste warme dagen van het jaar genoteerd. De warme lente was voor de muizen en daarmee ook voor de kerkuil een goede start van het voortplantingsseizoen.

De zomer van 2019 was zeer warm, zeer zonnig en in onze regio net als in 2018 zeer droog. Sinds 1901 waren er slechts drie zomers warmer, de warmste zomer was die van 2018. Alle zomermaanden waren warmer dan normaal, met als uitschieter juni. Er waren drie extreem warme perioden: eind juni, eind juli en eind augustus. Een hitterecord was er op 25 juli met in Twente 40,2 °C. De hitte in onze regio werd versterkt doordat het hier tevens ook zeer droog was.

Fenomenale voortplantingscapaciteit

Door een gunstig voorjaar met voor muizen goede voedselcondities kan een muizenpopulatie al snel grote vormen aannemen.

Zo heeft de veldmuis een fenomenale voortplantingscapaciteit. Al na een maand zijn veldmuizen geslachtsrijp, en na een zwangerschap van drie weken worden gemiddeld vijf tot zes jongen geboren. Aangezien vrouwtjes in een seizoen vier tot vijf worpen voortbrengen groeit de populatie exponentieel: een startpopulatie van 10 vrouwtjes in april groeit onder goede omstandigheden uit tot een populatie van 10.000 exemplaren in het najaar.

2019 was een goed muizenjaar waardoor de kerkuilen genoeg muizen konden vangen voor hun grote broedsels

Broedseizoen 2019:

Het jaar 2019 was een goed muizenjaar en dat had zijn weerslag op het broedsucces van de kerkuil en de overige muizeneters als torenvalk en steenuil. Hoewel in onze regio de veldmuisstand niet de hoogte bereikte zoals in veel andere delen van het land, was er al vroeg in het voorjaar een overvloed aan muizen beschikbaar voor de kerkuilen. Dit had alles te maken met de voorafgaande zachte en droge winter waardoor veel muizen in goede conditie hebben overwinterd. Dit in combinatie met een heel goed mastjaar, waardoor voldoende voedselaanbod voor muizen in de vorm van eikels en beukennotjes, maakte dat reeds in het vroege voorjaar de muizenpopulatie tot aanzienlijke hoogte moet zijn gestegen.

Vroege start

Het eerste signaal dat de kerkuilen al vroeg in goede broedconditie waren, was een mailtje rond half april van een enthousiaste kashoudster; ze had al jonge kerkuilen gehoord vanuit de nestkast, ongeveer een paar dagen oud. Het gros van de broedparen begon dan ook vier á zes weken eerder dan normaal met de eileg. Begin maart werden al in veel kasten de eerste eieren gelegd en werd er door de uilen begonnen met broeden. Een gemiddeld legsel telt gewoonlijk vier tot zeven eieren. In 2019 waren er veel legsels met zeven eieren of soms zelfs meer. Door de vroege start van het broedseizoen moesten de controles in een kort tijdsbestek worden uitgevoerd in de maanden mei en juni.

Dit is ook de periode waarin de controles vallen van de nestkasten voor de steenuil en torenvalk. Helaas hebben we door tijdgebrek verschillende van deze kasten niet kunnen controleren.

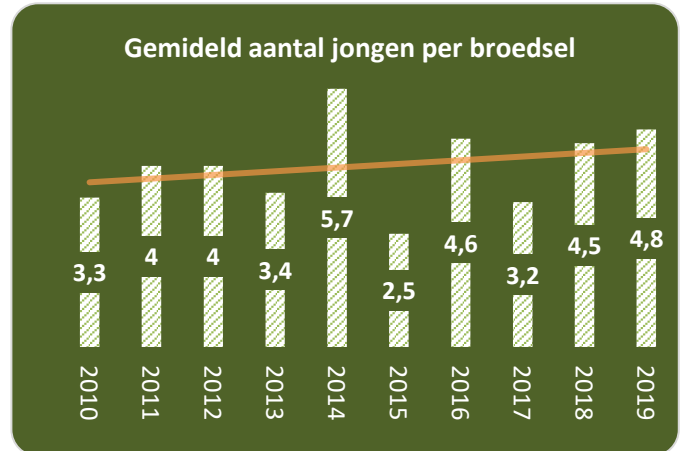
Bezetting nestkasten

De bezetting van de kerkuilkasten was hoger dan de afgelopen twee jaar. Totaal waren er 60 nestkasten bezet; een vierde plek op de ranglijst van beste kerkuil jaren ooit! Veel broedsels waren groot waarbij we in 33 nestkasten vijf of meer jongen aantreffen; in zes kasten zelfs zeven jongen. Beide ouders hebben het dan erg druk om voldoende prooien te vangen. Voor een normale groei heeft een kerkuilenjong gemiddeld vijf muizen per nacht nodig. Met zeven jongen betekent dat dus vijfendertig muizen per etmaal alleen al voor de jongen. En de volwassen vogels moeten uiteraard zelf ook nog eten! Door de korte nachten in de broedperiode is de jaagperiode kort en begint pas rond 23 uur en stopt al om 5 uur. Een hele uitdaging.

Weinig tweede broedsels

Toch zal in de loop van het seizoen de muizenstand wat zijn ingezakt. Het is niet ondenkbaar dat vanwege de verdroogde graslanden de populatie van de veldmuis in de loop van de zomer sterk is afgenomen en daarmee de beschikbaarheid van voedsel voor de kerkuil. Dit blijkt ook wel uit het feit dat slechts vijf broedparen aan een tweede broedsel begonnen. In het zeer goede muizenjaar 2014 waren er dat nog achttien.

Uitgevlogen jongen

Het aantal uitgevlogen jongen was weer hoog in vergelijking met de voorgaande jaren. In de grafiek is het gemiddeld aantal jongen van de laatste 10 jaar weergegeven. Het gemiddelde van 4,8 uitgevlogen jong per gestart broedsel is op één de hoogste van de afgelopen 10 jaar. Tevens zien we een stijgende trend van het

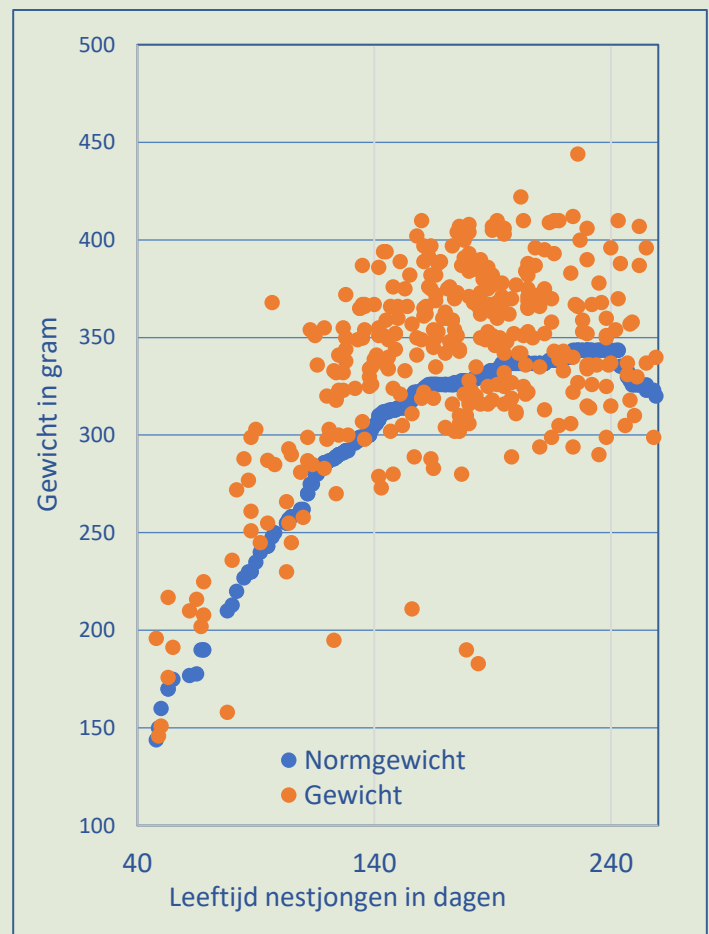
aantal uitgevlogen jongen over de laatste periode van 10 jaar. Uit de 60 eerste broedsels vlogen totaal 227 jongen uit. Uit de vijf tweede broedsels vlogen elf jongen uit waarmee het totaal uitkwam op 238 uitgevlogen jongen in 2019.

Conditie nestjongen

Goede conditie nestjongen

Van 60 broedsels werd bij het ringen van de jongen behalve het gewicht ook de vleugelmaat genoteerd voor de leeftijdsbepaling. In de grafiek is de spreidingscurve van het normgewicht en het gewogen gewicht van de jongen uitgezet tegen de leeftijd. Zoals blijkt uit de grafiek was de conditie van het merendeel van de jongen goed tot zelfs zeer goed. Van bijna alle jongen lag het gewicht rond of boven de norm waarbij het gewicht van de jongen soms tot boven de 400 gram uitkwam.

Slechts vijf jongen waren ver onder het normgewicht. Vooral in grote broedsels heeft het kleinste jong nogal eens moeite mee te komen met de rest. Het leeftijdsverschil met het oudste jong is dan al snel veertien dagen en dan ben je als de benjamin van het nest afhankelijk van de prooiaanvoer en gulzigheid van broers en zussen. Deze vijf jongen zullen het waarschijnlijk niet hebben gehaald.

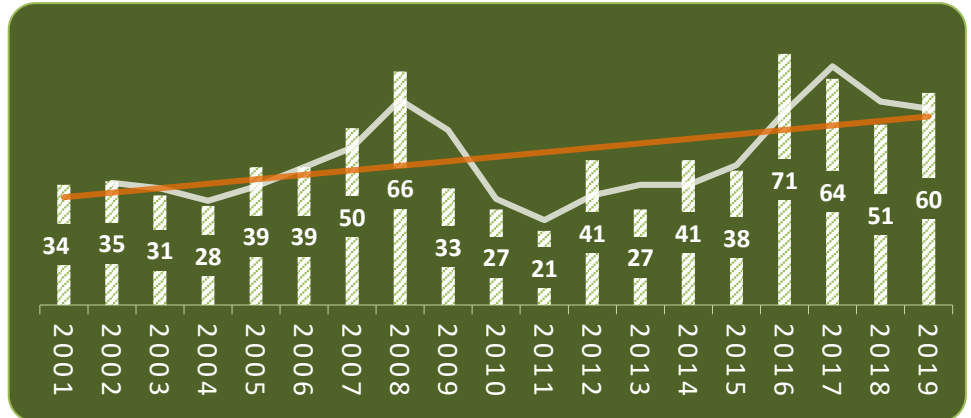

Broedparenverloop 2001-2019

Het gebied waar we als vereniging de nestkasten controleren omvat een groot deel van de gemeentes Tubbergen en Dinkelland, evenals enkele delen van de omliggende gemeentes. De jaren dat de kerkuil als soort nog in de gevarenzone was, lijkt inmiddels achter ons.

Verloop broedparen

Het verloop van de broedparen gaat weliswaar met de nodige ups en downs maar de trend is stijgende. Het afgelopen seizoen 2019 kende wederom een zeer goede bezetting met 60 broedparen. Heel bijzonder was dat op twee erven twee broedparen een broedsel hadden.

Herstel kerkuilpopulatie

Het herstel van de kerkuil zette zich vooral door na de eeuwwisseling toen we in onze regio bijna jaarlijks meer als 30 geregistreerde broedgevallen konden noteren. Langzamerhand liep het aantal broedgevallen op met als uitschieters 2008 en 2016.

Het kerkuilenjaar 2016 was dan ook een topjaar met 71 geregistreerde eerste broedpogingen in ons werkgebied. Voldoende nestgelegenheid, maar ook een serie zachte winters, brachten de kerkuil uit de gevarenzone.

Anoftalmie

De laatste dag in mei was een zonnige dag. We waren op nestkastencontrole in Oud Ootmarsum en waren rond het middaguur aangekomen bij de familie Tijans. De nestkast hangt binnen in de schuur met het uitvlieg gat naar buiten. Via het voorportaal komen de uilen in de van het daglicht afgeschermd broedgeeelte. Het voorportaal is overdag, zeker bij vol zonlicht, niet de plek waar jonge uilen zich ophouden. Hier daarentegen zat een van de drie jongen pontificaal in het zonlicht, kennelijk genietend van de zonnewarmte.

De echte reden was helaas anders. Het beestje bleek een oogafwijking te hebben wat in de oogheelkunde bekend is onder Anoftalmie, oftewel afwezigheid van oogbollen. Hoewel een kerkuil in het donker goed zijn weg kan vinden, heeft een blinde kerkuil geen schijn van kans in de natuur. Er zat helaas dan ook niets anders op dan het beestje dat verder heel gezond leek te euthanaseren.

Reacties en info: johandrop@outlook.com

